

9. Human Development Report of Poland 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hdr.undp.org>

10. Mały rocznik statystyczny Polski 2012. – W. : Główny Urząd Statystyczny, 2012. – 256 s.

11. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mir.gov.pl>.

УДК 911.3

З. М. Адамович – аспірант кафедри країнознавства та міжнародного туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Просторовий вимір економіки знань на рівні світових регіонів: Європа та Центральна Азія

*Роботу виконано на кафедрі
країнознавства та міжнародного
туризму КНУ ім. Т. Шевченка*

На основі просторового підходу досліджено розвиток економіки знань у регіоні Європи та Центральної Азії. Проведено аналіз чотирьох структурних блоків економіки знань: економічне сприяння та інституційний режим, інновації, освіта, ІКТ. Визначено основні просторово-часові зміни у досліджуваному регіоні за період 2000–2012 рр.

Ключові слова: економіка знань, Європа та Центральна Азія, індекс економіки знань, коефіцієнт варіації.

Adamovych Z. M. The Spatial Dimension of the Knowledge Economy to Global Regions: Europe and Central Asia. It is investigated the knowledge economy in Europe and Central Asia, based on the spatial approach. The analysis of the four main blocks of the knowledge economy (economic incentive and institutional regime, innovation, education, ICT) was made. The key spatiotemporal changes were determined in the region for the period 2000–2012.

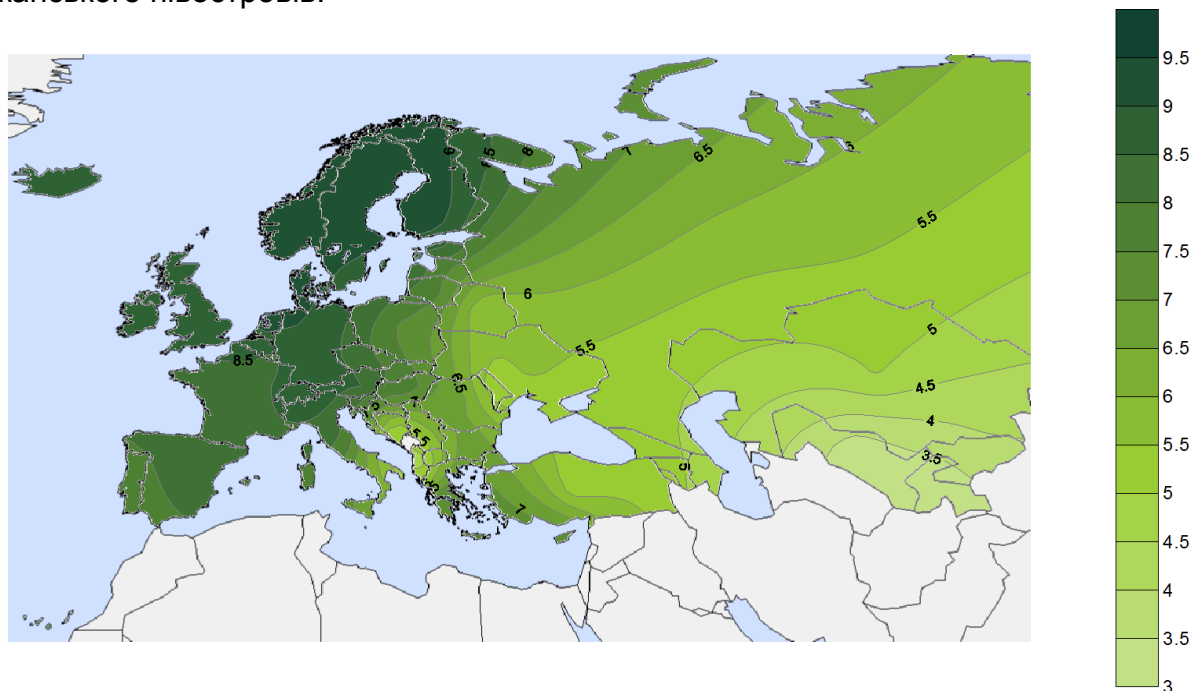
Key words: knowledge economy, Europe and Central Asia, knowledge economy index, variation coefficient.

Актуальність теми дослідження. В умовах формування економіки знань між регіонами та країнами світу існує значна диференціація, викликана різними державними політиками та стратегіями розвитку країн, неоднаковими можливостями доступу до наукових та освітніх ресурсів, новітніх інформаційно-комунікаційних технологій тощо. Розглядаючи економіку знань як феномен ХХ ст. варто відзначити той факт, що першопочаткові умови її становлення в різних країнах були неоднаковими. Нині існують яскраві приклади конкретних країн, які беручи за основу знання та вкладаючи інвестиції у свій людський потенціал, змогли досягти лідируючих позицій на світовій арені. Ті ж країни, які до цих пір орієнтуються на сировинні ресурси, втрачають час, за який вони б могли досягти набагато більше при правильній державній стратегії та інвестуванні. Така нерівність розвитку в окремих країнах, у свою чергу, призводить до уповільнення розвитку економіки знань у глобальному та регіональному масштабі. На сьогодні для країнознавчих досліджень актуальним є вивчення економіки знань в окремих світових регіонах, які

з одного боку, мають певні внутрішні відмінності, а з іншого – історичне, культурне, економічне чи політичне єднання. Серед семи регіонів, які виділяє Світовий банк для оцінки економіки знань за своєю методологією оцінки знання надзвичайно цікавим виступає регіон Європи та Центральної Азії. За період 2000–2012 рр. у регіоні відбулися значні зміни в розвитку багатьох країн, зокрема політичного та економічного характеру, що, у свою чергу, підвищує актуальність вивчення економіки знань із погляду просторового підходу. Аналіз економіки знань переважно здійснюється на основі певних кількісних індикаторів, серед яких найвідомішим є індекс економіки знань (KEI), що розраховується Світовим банком. Усі статистичні розрахунки у нашій науковій роботі базуються саме на основі цього показника та його чотирьох складників: економічне сприяння та інституційний режим, інновації, освіта, інформаційні комунікації та технології.

Мета цієї статті полягає в дослідженні становлення економіки знань у регіоні Європи та Центральної Азії за період 2000–2012 років. Серед **завдань** дослідження варто відзначити такі: аналіз поточного стану економіки знань у цьому регіоні в розрізі KEI та чотирьох субіндексів; моніторинг динаміки цього процесу на основі індексу економіки знань протягом 2000–2012 років; визначення просторово-часової диференціації регіону Європи та Центральної Азії.

Результати дослідження. За рівнем розвитку економіки знань регіон Європи та Центральної Азії перебуває на другій сходинці після регіону Північної Америки, як у 2000 р. (індекс економіки знань – 7,56), так і у 2012 р. (індекс економіки знань – 7,47) [1]. Порівняно з іншими регіонами, високі показники KEI та його чотирьох складових субіндексів (економічного сприяння та інституційного режиму, інновацій, освіти, інформаційних комунікацій та технологій) у регіоні Європи та Центральної Азії зберігаються за рахунок Європи, зокрема країн Північної Європи, що є світовими лідерами економіки знань. У принципі на рис. 1 видно чітку закономірність підвищення рівня розвитку економіки знань із південного сходу на північний захід. Незначні локальні мінімуми в Європі спостерігаються в країнах Піренейського та Балканського півостровів.

Рис. 1. Статистична поверхня індексу економіки знань: регіон Європа та Центральна Азія, 2012 р. (побудовано автором на основі джерела [1])

Також, порівняно з іншими регіонами світу, для цього регіону характерний найменший показник зниження KEI протягом досліджуваного періоду (-0,09), що є свідченням того, що абсолютні показники цього регіону перебувають на досить високому рівні порівняно з іншими регіонами і, в принципі, швидкість розвитку складників економіки знань не відстає від інших регіонів.

Спад характерний для усіх складових KEI, окрім субіндексу економічного сприяння та інституційного режиму – незначне зростання тут відбулося за рахунок зміни урядової політики нових країн-членів ЄС. Проте тут спостерігається й найнищий рівень: субіндекс економічного сприяння та інституційного режиму у 2012 р. становив 6,95.

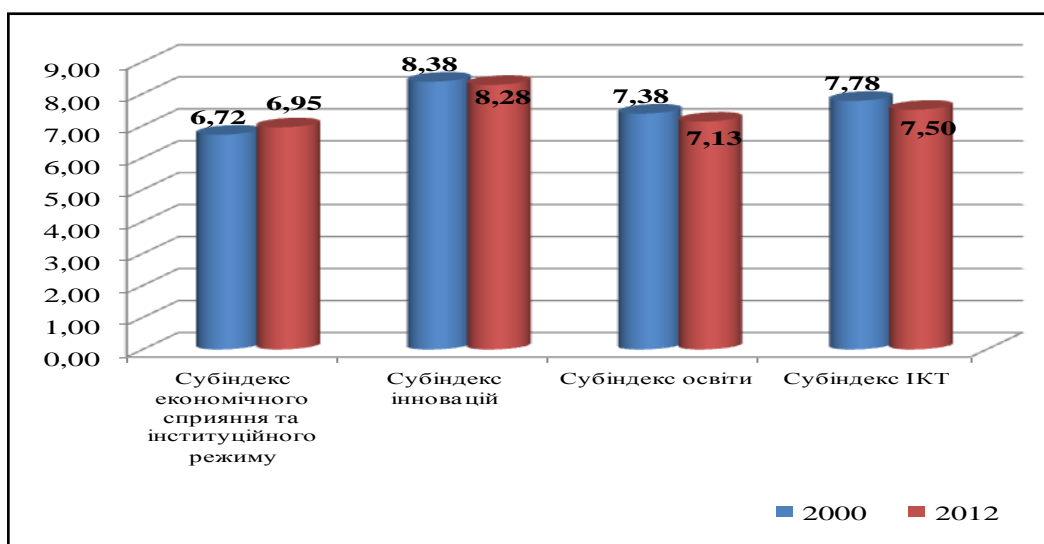

Рис. 2. Субіндекси KEI Європи та Центральної Азії у 2000 та 2012 рр. [1]

Як видно з рис. 2, найвищі показники цього регіону, як і у 2000 р., так і у 2012 р. спостерігались у сфері інноваційної діяльності, при чому це єдиний блок, показники якого перевищують 8,00. Досить високий рівень характерний і для субіндексу освіти та інформаційно-комунікаційних технологій. Варто також відмітити, що частка кожного з блоків у внутрішній структурі KEI коливається в межах 22–27 %, що свідчить про комплексний розвиток усіх складників економіки знань [1].

Звичайно, для сорока шести країн регіону характерні значні відмінності у розвитку економіки знань. Проте країна-лідер та країна-аутсайдер зберігаються свої позиції. У 2000 та 2012 рр. найвищий індекс економіки знань був у Швеції – 9,65 та 9,43 відповідно. Ця країна є лідером по розвитку економіки знань у світі. Аутсайдером у досліджуваному регіоні виступав Таджикистан: у 2000 р. KEI становив 3,18, а у 2012 р. – 3,13 [1].

Для визначення ступеня просторової диференціації розвитку країн регіону використано коефіцієнт варіації. Для оцінювання розміру варіації використовується система абсолютних показників, які розглядаються як абсолютна міра варіації (розмах варіації, середнє лінійне відхилення, дисперсія, середнє квадратичне відхилення). Для оцінки ступеня варіації використовуються відносні показники варіації, зокрема у цьому дослідженні коефіцієнт варіації розраховано за формулою:

$$V = \frac{\sigma}{X} \times 100.$$

Вважається, що сукупність є однорідною, якщо $V \leq 33\%$. Крім цього, наведений коефіцієнт варіації застосовують для оцінки ступеня варіації: $V < 15\%$ – варіація

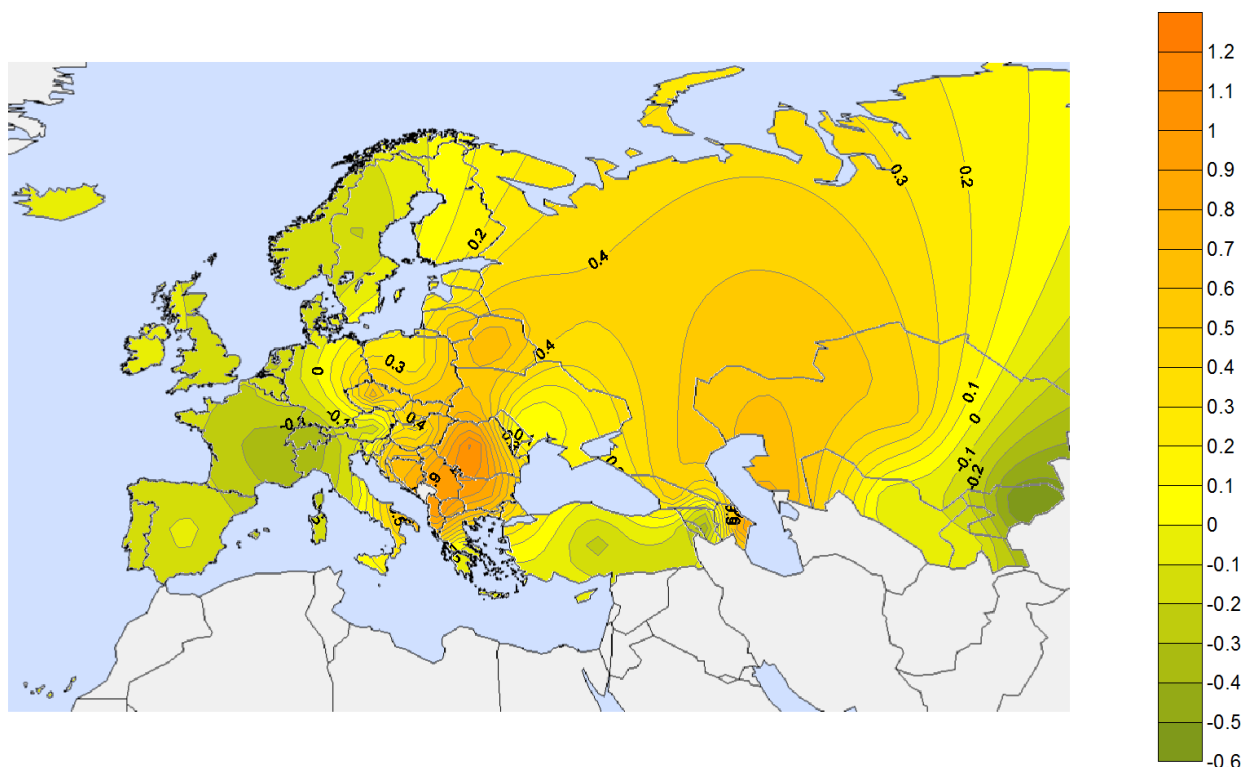
слабка; $15 \leq V \leq 25$ % – середня; $V > 25$ % – сильна [2]. Показники, які характеризують внутрішні просторово-часові відмінності регіону Європи та Центральної Азії, подані у табл. 1. За період 2000–2012 рр. розмах варіації зменшився з 6,47 до 6,30, що свідчить про зменшення розриву між екстремумами цього показника. Також зменшення характерне й для квадратичного коефіцієнту варіації: 27 % та 25 %. Оскільки протягом 2000–2012 рр. квадратичний коефіцієнт варіації був меншим 33 %, то цей регіон можна визначити як однорідний. Проте, якщо у 2000 р. ця група країн була однорідною із сильним ступенем варіації, то у 2012 р. ступінь варіації став середнім.

Таблиця 1

**Варіація індексу економіки знань:
Європа та Центрально Азія, 2000 та 2012 рр.**

Показники варіації	2000 р.	2012 р.
Максимум	9,65	9,43
Мінімум	3,18	3,13
Розмах варіації	6,47	6,30
Середнє арифметичне значення	6,98	7,07
Середнє лінійне відхилення	1,68	1,53
Дисперсія	3,68	3,09
Середнє квадратичне відхилення	1,92	1,76
Квадратичний коефіцієнт варіації	27 %	25 %

Зокрема, це відбулося за рахунок покращення КЕІ у країнах Центрально-Східної Європи, зокрема за рахунок країн, які, вступивши до Європейського Союзу, значно покращили свої показники, зокрема, завдяки підвищенню економічного сприяння та інституційного режиму (Румунія +1,16, Болгарія +0,91) та у країнах Закавказзя (Грузія +0,52, Азербайджан +0,95).

Рис. 3. Статистична поверхня динаміки індексу економіки знань: регіон Європа та Центрально Азія, 2012 р. (побудовано автором на основі джерела [1])

Як видно на рис. 3, негативні тенденції спостерігалися на південному сході, південному-заході та півночі регіону. Для країн Центральної Азії зниження характерне за рахунок дуже низьких показників усіх чотирьох компонент. Для країн Північної та Західної Європи мінусові показники зумовлені нижчими темпами росту показників порівняно з активними країнами Центрально-Східної Європи. Щодо України, то характерною її рисою, як і двох її сусідів: Росії та Білорусії, є надзвичайно низькі показники економічного сприяння та інституційного режиму, та надзвичайно високі показники блоку освіти.

Висновки. Поступово, але всі країни досліджуваного регіону здійснюють позитивні кроки побудови економіки знань, незважаючи на те, що країни регіон досить сильно відрізняються одна від одної. Зниження показника квадратичного коефіцієнту варіації за період 2000–2012 рр. свідчить про згладження внутрішніх відмінностей, з одного боку. З іншого боку, значний розмах варіації KEI свідчить про те, що країнам-аутсайдерам потрібно зробити ще дуже багато змін, причому зміни повинні носити комплексний характер і відноситись до чотирьох структурних блоків економіки знань: економічного сприяння та інституційного режиму, інновацій, освіти, ІКТ.

Джерела та література

1. Knowledge Assessment Methodology [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.worldbank.org/kam2
2. Юдина А. В. Статистика / А. В. Юдина [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://abc.vvsu.ru/Books/statistika_up/page0010.asp.

УДК 336(477)

Л. В. Гринчук – студентка III курсу факультету міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
В. Р. Соляр – студентка III курсу факультету міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
Г. І. Коваль – старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Валютний ринок України: проблеми і перспективи

*Роботу виконано на кафедрі
міжнародних економічних відносин
СНУ ім. Лесі Українки*

Досліджено особливості функціонування валютного ринку України та проаналізовано його динаміку. Виявлено недоліки його функціонування в Україні.

Ключові слова: валютний ринок, валютно-курсова політика НБУ, валютний курс, валютне регулювання.